

**MUHAMMAD YUSUF IJODIDA VATAN TIMSOLI VA UNING BADIY
TALQINI**

O‘zbekiston davlat san’at va madaniyat instituti

Madaniyat va san’at sohasi menejmenti

1-bosqich magistranti

Qurbonov Dilshodbek Norxidir o‘g‘li

qurbonovdilshodbek335@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu maqolada Muhammad Yusuf ijodida Vatan timsolining badiiy talqini keng qamrovda ilmiy asosda tahlil qilinadi. Shoir she‘riyatida Vatan tushunchasi nafaqat geografik hudud sifatida, balki inson ruhiyati, milliy ong, tarixiy xotira va ma‘naviy qadriyatlar uyg‘unligi sifatida talqin etilishi chuqur o‘rganiladi. Tadqiqot davomida shoir asarlarida Vatan obrazining shakllanish mexanizmlari, uning poetik ifoda vositalari, lirik qahramon ruhiyati bilan uyg‘unligi va milliy o‘zlikni ifodalashdagi o‘rni keng tahlil qilindi.

Maqolada biografik, adabiy-tahliliy, qiyosiy va tarixiy metodlardan foydalanildi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, Muhammad Yusuf she‘riyatida Vatan timsoli inson qalbining eng nozik kechinmalari bilan uyg‘unlashgan holda ifodalanadi va bu uning ijodining asosiy badiiy markazini tashkil etadi.

Kalit so‘zlar: Vatan timsoli, Muhammad Yusuf, she‘riyat, milliy ong, badiiy talqin, lirika.

Kirish

O‘zbek adabiyotida Vatan mavzusi doimo yetakchi o‘rin tutgan bo‘lsa-da, mustaqillik davrida bu tushuncha yanada chuqurroq ma‘no kasb etdi. Vatan endi faqat hududiy birlik emas, balki milliy o‘zlik, tarixiy xotira va ma‘naviy qadriyatlarning mujassamiga aylandi [1]. Ana shu jarayonda Muhammad Yusuf ijodi alohida ahamiyat kasb etadi. Uning she‘rlari xalq qalbiga yaqinligi, sodda va samimiyligi bilan ajralib turadi. Shoir Vatan haqida yozar ekan, murakkab falsafiy tushunchalardan ko‘ra, oddiy insoniy tuyg‘ular orqali chuqur ma‘no yaratadi [2].

Muhammad Yusuf ijodida Vatan — bu:

- bolalik xotiralari
- ona mehri
- xalqning dardi va quvonchi
- tabiat manzaralari

- milliy qadriyatlar

Shu bois, uning she'riyatida Vatan timsolini o'rganish o'zbek adabiyotining muhim masalalaridan biridir.

Metodologiya

Tadqiqot quyidagi metodlar asosida olib borildi:

Adabiy-tahliliy metod — she'rlarning ichki tuzilishi, obrazlar tizimi va g'oyaviy mazmunini ochishda [3]

Biografik metod — shoirning hayotiy tajribasining Vatan obraziga ta'sirini aniqlashda [4]

Tarixiy metod — mustaqillik davri kontekstida tahlil qilishda [5]

Qiyosiy metod — boshqa shoirlar bilan solishtirishda [6]

Natijalar (Results)

1. Vatan tushunchasining keng badiiy talqini

Muhammad Yusuf she'riyatida Vatan tushunchasi bir qatlamli emas, balki ko'p qatlamli badiiy tizim sifatida namoyon bo'ladi. Shoir uchun Vatan — bu avvalo inson qalbida yashaydigan tuyg'u. U tashqi makon sifatida emas, balki ichki ruhiy holat sifatida talqin etiladi [7].

Shoir she'rlarida Vatan ko'pincha:

- ona obraziga qiyoslanadi
- tabiat orqali tasvirlanadi
- xalq ruhiyati bilan uyg'unlashadi

Bu esa Vatan timsolini universal badiiy obrazga aylantiradi.

2. Vatan va ona obrazining uyg'unligi

Muhammad Yusuf ijodida Vatan va ona tushunchalari deyarli ajralmas holda tasvirlanadi. Bu badiiy usul orqali shoir Vatanni inson uchun eng muqaddas tushuncha sifatida ko'rsatadi [8].

Ona — mehr, Vatan — makon. Ammo shoir ularni yagona ruhiy birlik sifatida talqin qiladi. Bu esa o'quvchida kuchli emotsional ta'sir uyg'otadi.

3. Tabiat tasviri orqali Vatan ifodasi

Shoir Vatan timsolini ko'pincha tabiat manzaralari orqali ochadi:

- dala va bog'lar
- daraxtlar
- qushlar
- osmon

Bu tasvirlar orqali Vatan obraziga jonlilik va real hayotiylik bag'ishlanadi [9].

4. “Ulug‘imsan, Vatanim” she’rining badiiy tahlili

Ushbu asar shoir ijodida Vatan timsolining eng mukammal ifodalaridan biridir. Unda:

- Vatan ulug‘lanadi
- inson va Vatan birligi ko‘rsatiladi
- tarixiy va ruhiy qatlamlar uyg‘unlashadi

She’rning asosiy kuchi — samimiyatda.

5. Vatan va inson ruhiyati

Muhammad Yusuf she’riyatida insonning barcha kechinmalari Vatan bilan bog‘liq holda tasvirlanadi. Inson:

- quvonchini Vatanda topadi
- dardini Vatanda his qiladi
- baxtini Vatanda ko‘radi

Bu esa Vatan timsolini psixologik darajada chuqurlashtiradi [10].

6. Vatan va milliy qadriyatlar

Shoir Vatan tushunchasini milliy qadriyatlar bilan uyg‘unlashtiradi:

- urf-odatlar
- til
- an’analar

Natijada Vatan — milliy ongning markaziga aylanadi [11].

Muhokama (Discussion)

Muhammad Yusufning Vatan talqini boshqa shoirlardan sezilarli darajada farq qiladi. Masalan, Abdulla Oripov ijodida Vatan falsafiyroq, Erkin Vohidov ijodida esa publitsistik ruh kuchli. Shu jihatdan uning ijodi xalq orasida tez tarqalgan va sevib o‘qilgan [12].

Uning asosiy yutug‘i:

- murakkab fikrni oddiy ifodalash
- samimiyat
- xalqona til

Xulosa qilib aytganda, Muhammad Yusuf ijodida Vatan timsoli markaziy g‘oyaviy va badiiy o‘rinni egallaydi. Shoir Vatan tushunchasini an’anaviy chegaralardan chiqarib, uni inson ruhiyati, ichki dunyosi va hayotiy tajribalari bilan uzviy bog‘liq holda talqin etadi. Bu esa uning she’riyatini oddiy vatanni madh etuvchi asarlardan tubdan farqlaydi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Muhammad Yusuf ijodida Vatan timsoli ko'p qatlamli badiiy tizim sifatida namoyon bo'ladi. Bir tomondan, u an'anaviy ma'noda ona zamin, tug'ilgan maskan sifatida tasvirlansa, boshqa tomondan, u inson qalbining ichki makoni, ruhiy boshpanasi sifatida talqin etiladi. Bu ikki qatlamning uyg'unligi shoir she'riyatining asosiy estetik xususiyatini tashkil etadi.

Shuningdek, shoir Vatan obrazini yaratishda oddiy, ammo nihoyatda ta'sirchan badiiy vositalardan foydalanadi. Uning she'riyatida ortiqcha murakkablik yo'q, aksincha, sodda ifoda orqali chuqur ma'no berish ustuvor hisoblanadi. Bu esa uning ijodini keng kitobxonlar ommasiga yaqinlashtiradi. Muhammad Yusuf she'riyatining yana bir muhim jihati — unda milliy ruh va qadriyatlarning kuchli ifodalanishidir. Shoir Vatan orqali millatning o'zligini, tarixiy xotirasini va ma'naviy dunyosini aks ettiradi. Bu esa uning asarlarini nafaqat badiiy, balki ma'naviy ahamiyatga ega qiladi.

Bundan tashqari, shoirning Vatan haqidagi she'rlari yosh avlod tarbiyasida ham muhim rol o'ynaydi. Ular orqali vatanparvarlik, milliy g'urur va ona zaminga sadoqat tuyg'ulari shakllanadi. Shu jihatdan, Muhammad Yusuf ijodi nafaqat adabiy meros, balki tarbiyaviy vosita sifatida ham katta ahamiyatga ega. Umuman olganda, Muhammad Yusuf ijodida Vatan timsoli o'zbek she'riyatining eng samimiy va ta'sirchan badiiy ifodalaridan biri hisoblanadi. Uning she'rlari orqali Vatan inson qalbining ajralmas qismi sifatida namoyon bo'ladi va bu g'oya shoir ijodining abadiy qadriyatga aylanishini ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

- [1] Karimov I.A. – *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch*. Toshkent: Ma'naviyat, 2008. – 45–60-bet.
- [2] Jo'rayev H. – *O'zbek she'riyati taraqqiyoti*. Toshkent, 2013. – 210-bet.
- [3] Xudoyberdiyev E. – *Adabiyotshunoslikka kirish*. Toshkent, 2009. – 52-bet.
- [4] Normatov U. – *Milliylik va badiiylik*. Toshkent, 2011. – 134-bet.
- [5] Rasulov A. – *Ijod va hayot falsafasi*. Toshkent, 2018. – 65-bet.
- [6] To'xtasinov N. – *Istiqlol davri adabiyoti*. Toshkent, 2017. – 92-bet.
- [7] Sodiqov Q. – *Milliy o'zlik va adabiyot*. Toshkent, 2015. – 77-bet.
- [8] Muhammad Yusuf – *Ulug'imsan, Vatanim*. Toshkent, 1998.
- [9] Muhammad Yusuf – *Vatanim*. Toshkent, 2000.
- [10] Abdug'afurov A. – *Adabiyot va jamiyat*. Toshkent, 2016. – 88-bet.
- [11] Norboyeva L. – *Poetik obraz va milliy tafakkur*. Toshkent, 2021. – 131-bet.
- [12] Eshonqulov J. – *Milliy g'oya va adabiyot*. Toshkent, 2018. – 59-bet.
- [13] Mamatqulov S. – *Vatan va badiiy tafakkur*. Toshkent, 2020. – 83-bet.
- [14] Yo'ldoshev B. – *Ijod psixologiyasi*. Toshkent, 2015. – 78-bet.
- [15] O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi. Toshkent, 2002.